

2. Використання інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі на уроках образотворчого мистецтва. [Електронний ресурс] [текст]. – Режим доступу: <http://konferenzia.ukrainianforum.net/t54-topic>

3. Образотворче мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–4 класи. [Електронний ресурс] [текст]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>

4. *Співаковський О. В.* Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч. метод. посібн. [для студентів напряму підготовки «Початкова освіта»] [текст] / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, В. В. Коткова. Херсон, 2011. – 267 с.

5. *Стеценко І.* Інформатика – місток між предметами/ Ірина Стеценко [текст] // Учитель початкової школи, 2014. – № 9 (вкладка). – С. 1–8.

Bibliography

1. IKT na urokakh obrazotvorchoho mystetstva. [Elektronnyi resurs] [tekst]. – Rezhym dostupu: <http://www.slideshare.net/alyonka24112/iframe-height400-srcwwwslidesharenetslideshowembedcode45862110-width476-margi>

2. Vykorystannia informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v pochatkovii shkoli na urokakh obrazotvorchoho mystetstva. [Elektronnyi resurs] [tekst]. – Rezhym dostupu: <http://konferenzia.ukrainianforum.net/t54-topic>

3. Obrazotvorche mystetstvo. Navchalna prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. 1–4 klasy. [Elektronnyi resurs] [tekst]. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>

4. *Spivakovskiyi O. V.* Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v pochatkovii shkoli: navch. metod. posibn. [dlia studentiv napriamu pidhotovky «Pochatkova osvita»] [tekst] / O. V. Spivakovskiyi, L. Ye. Petukhova, V. V. Kotkova. Kherson, 2011. – 267 s.

5. *Stetsenko I.* Informatyka – mistok mizh predmetamy/ Iryna Stetsenko [tekst] // Uchytel pochatkovoi shkoly, 2014. – № 9 (vkladka). – S. 1–8.

**Ірина Унгурян,
Наталія Куриш**

м. Чернівці, Україна

УДК 373.61

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В публикации раскрыто понятие «ключевая компетентность», представлены ключевые компетентности, определенные европейскими нормативными документами, а также, как необходимая для подготовки подрастающего поколения к жизни, охарактеризированы ключевая компетентность инициативность и предприимчивость.

Ключевые слова: *ключевая компетентность, компетентность инициативность и предприимчивость.*

This publication reveals the concept of «key competence», represents the key competencies defined by the European regulation documents, and describes the key competence of entrepreneurship and initiative as necessary in preparation of the younger generation for life.

Key words: *key competence, key competence of entrepreneurship and initiative.*

Зорієнтованість системи освіти на накопичення системи знань та їх засвоєння, яку використовували протягом останніх десятиліть, в умовах реформування освітнього процесу сьогодення перестає бути актуальною. Це відбувається у зв'язку з соціальним замовленням, що вимагає формування особистості, здатної до взаємодії з оточуючими з метою виконання соціальних, виробничих та економічних завдань. Виконання цих завдань потребує істотного

посилення самостійної та продуктивної діяльності учнів, розвитку особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватись у житті суспільства.

Пріоритетним напрямом в освітньому процесі для визначення якостей, необхідних сучасному випускнику, було обрано компетентнісний підхід. Його, відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, визначають як спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна та предметна (галузева) компетентності [3]. Компетентнісний підхід сприяє успішній адаптації учнів у соціумі, вирішенню ключових проблем сучасного життя, їх професійному самовизначенню. Отже, ключові компетентності є необхідними для життєдіяльності людини та пов'язані з її успіхом у суспільстві в умовах реформування.

За визначенням, поданим у Програмі розвитку ООН у межах проекту «Освітня політика та освіта “рівний-рівному”», ключова компетентність – це об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини [1]. Відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи № 2006/962/В від 18 грудня 2006 р. щодо ключових компетентностей у процесі навчання впродовж життя – це «...індивідуальні, міжособистісні та міжкультурні компетентності та будь-які форми поведінки, що готують людину до результативної та конструктивної участі в громадському та професійному житті» [4]. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти визначає ключову компетентність як спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що надає можливість ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності [3].

Відповідно до поданих вище визначень, можна зробити висновок, що ключові компетентності мають однаково важливу значущість, оскільки кожна з них може підготувати до успішного життя в інтелектуальному суспільстві. Впровадження поняття ключових компетентностей дозволяє розв'язувати розповсюджену проблему, коли учні можуть добре опанувати набір теоретичних знань, але зазнають значних труднощів у практичній діяльності, що вимагає використання отриманих знань для розв'язання конкретних завдань або проблемних ситуацій. Сфери перелічених компетентностей частково взаємопов'язані. Аспекти, необхідні в одній галузі, доповнюють компетентності в іншій. Опанування основних мовленнєвих умінь, читання, письма, лічби, вміння та навички у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є необхідною основою навчання. Вміння навчатися сприяє будь-яким іншим освітнім заходам. Важливим є формування також критичного мислення, креативності, ініціативності, вміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики, приймати рішення та конструктивно керувати емоціями.

Навчання впродовж життя стало необхідністю для кожного громадянина. Питання формування ключових компетентностей чітко окреслено у документі «Рекомендації Європарламенту та Ради Європи “Ключові компетентності для навчання впродовж життя (Європейські орієнтири)”», де підкреслено важливість та доцільність навчання, його пристосованість до умов динамічного світу. Також у цьому документі виділено вісім основних ключових компетентностей:

- 1) знання рідної мови;
- 2) знання іноземних мов;
- 3) математичні компетентності та базові науково-технічні компетентності;
- 4) інформаційно-комунікаційні компетентності;
- 5) вміння навчатися;
- 6) соціальні та громадянські компетентності;
- 7) ініціативність і підприємливість;
- 8) культурна обізнаність та здатність до експресії (вираження) [4].

Особливу роль у підготовці майбутнього покоління до подальшого життя відіграє формування у випускника готовності до інноваційної діяльності. Це означає, що разом з атестатом про середню освіту учні будуть отримувати розвинене критичне мислення, комунікативні навички та навички діяльності в команді. Це допоможе їм вдало побудувати

власну кар'єру. У проєкті концепції «Нової української школи» також виділяється десять ключових компетентностей, серед яких восьмою є підприємливість: уміння генерувати нові ідеї, ініціативи та втілювати їх у життя задля підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави [2]. Тому формування підприємливості та ініціативності як ключової компетентності, навчає дітей нестандартно мислити, розвиває нетрадиційні здібності та вміння. До того ж, це створює можливості для розвитку економіки, забезпечує соціальну справедливість, вселяє впевненість у власних можливостях. Інакше кажучи, навчальний процес часто не заохочує дітей до того, щоб ризикувати і робити помилки, необхідні для формування винахідливості та ініціативності. У разі неординарного розв'язання будь-якої проблеми учні можуть зазнати невдачі та отримати досвід, що буде надихати їх, щоб стати творчим, винахідливим та ініціативними.

Підприємливість – це риса особистості, засадами якої є установка на постійний пошук нових можливостей за межами наявних ресурсів, саморозвиток та самореалізацію, ефективна діяльність в умовах невизначеності. Її результатом стає створення та реалізація об'єктивно або суб'єктивно нових ідей, технологій і соціальних проєктів. Підприємлива особистість наділена творчим потенціалом, здатністю до інновації та готовністю ризикувати, а також планувати та керувати проєктами для досягнення поставленої мети. Це допомагає людині зрозуміти суть власної діяльності та не упустити можливості досягти чогось, а також є фундаментом для оволодіння конкретними навичками та знаннями властивими тим, хто займається соціальною або комерційною діяльністю.

Перераховані вище функції реалізуються у навчально-виховному процесі, зокрема на навчальних заняттях з базових дисциплін, через інтеграцію підприємницького тла у зміст. Інтегрованість змісту навчального заняття – важливий чинник творення підприємницької компетентності, як, й інших ключових компетентностей дитини. Традиційне шкільне життя поділено на предмети з їхніми окремими об'єктами вивчення, методами та вимогами. Вони формують у учнях хибну картину світу, який нібито складається з ізольованих комірок, де все відбувається за окремими ізольованими законами. Світ насправді є взаємопов'язаною макросистемою, де діють закони фізики, хімії, філологічних наук, математики тощо. Змодельовати такий світ допоможуть інтегровані навчальні заняття. Ідеально, коли на таких заняттях працюють два вчителі (наприклад, української мови та економіки), однак це не є обов'язковою умовою. Зрозуміло, що в українській системі освіти його можна зреалізувати лише у виняткових випадках (на показових «відкритих» заняттях). Важливо продемонструвати, як інтегрувати підприємницький складник у зміст будь-якого предмета без обов'язкової участі вчителя економіки. Для цього потрібно декілька умов, серед яких «проблемність» змісту повідомлень на уроці. Саме такий чинник стимулює дискусію, обговорення, пошук різних джерел інформації, зіткнення думок та переконань. Проблемна ситуація стає основою міжпредметних навчальних проєктів, інтерактивних вправ, рольових ігор. Проблемність змісту є однією з передумов інтегрованого заняття, що показує учням потребу комплексного підходу до вивчення теми [5].

Інтегроване навчальне заняття неможливе без вмотивованого і підготовленого вчителя, який розуміє важливість інтегрованих підходів і може стати для учня «енциклопедистом», а не вузькопрофільним фахівцем. Звісно, «проявити» підприємницьке тло на деяких заняттях простіше, ніж на інших. Головне, щоб учитель усвідомлено підходив до цієї потреби. Наприклад, економічна географія охоплює теми про економіку країн та тенденції економічного розвитку, тому там доречною буде інформація (мініпошукові проєкти) про роль малого бізнесу, умови його заснування, економіку регіону. Учителі математики (особливо у ЗНЗ I–II ступенів) могли б допомогти у розвитку підприємницьких компетентностей учнів, змінивши відірвані від життя завдання на ті, що дали б учням змогу уявити себе в ролі підприємця чи співтворця родинного бюджету.

Не всі теми, які розглядають на навчальних заняттях, можна подати крізь призму змісту, що формує підприємливість. Підприємницьку компетентність можна розвивати через від-

повідні форми навчальної діяльності, тобто через ті методи, що спонукатимуть учня бути ініціативним, активним, комунікабельним, відповідальним, передбачливим, відважним. Ці форми відображають новий діяльнісний підхід до навчально-виховного процесу, що має замінити трансляторне навчання. Також необхідно враховувати, що не всі учні здатні бути такими. Тому необхідно звертати особливу увагу на пасивних, замкнених, несміливих учнів, враховуючи їх індивідуальні особливості [5].

Перед учителем, який формує компетентність підприємливості та ініціативності, стоїть завдання підготувати учнів до самостійності у здобуванні знань та вмінь. Він є організатором та співвиконавцем процесу навчання через пізнання учнями довколишньої дійсності. Учитель підтримує розвиток учасників занять, дбає про розвиток їхньої вправності, відчуття власної гідності, готує до діалогу в неоднорідному середовищі та співпраці в колективі. Вчитель упорядковує інформацію, турбується про відчуття безпеки, разом з тим, заохочуючи до нового досвіду, що сприймається як виклик та наука і можливість удосконалити вміння.

Таким чином, для підготовки майбутнього фахівця необхідно здійснювати компетентнісний підхід до навчально-виховного процесу для формування ключових компетентностей, що є обов'язковою умовою сучасного учасника суспільства. Особлива роль належить таким компетентностям, як *ініціативність* та *підприємливість*. Їх формування та розвиток створює можливості для розвитку економіки, забезпечує соціальну справедливість, вселяє впевненість особистості у власні можливості.

Використані літературні джерела

1. Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи [Текст] : наук. вид. / ред. О. І. Локшина // М-во освіти і науки України. Програма розвитку Організацій Об'єднаних Націй. – Київ : К.І.С., 2004. – 128 с.
2. Нова школа. Простір освітніх можливостей [Електронний ресурс]. – Київ. – 18 серпня 2016. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>. – Назва з екрана.
3. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1392 // Київ. – 14 січ. 2004. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/24-2004-%D0%BF>. – Назва з екрана.
4. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя [Електронний ресурс] : Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС). – 18 груд. 2006. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975. – Назва з екрана.
5. Уроки з підприємницьким тлом [текст] : навч. матеріали / за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. – Варшава : Сова, 2014. – С. 32–35.

Bibliography

1. Monitorynh yakosti osvity : svitovi dosiahnennia ta ukrainski perspektyvy [Tekst] : nauk. vyd. / red. O. I. Lokshyna // M-vo osvity i nauky Ukrainy. Prohrama rozvytku Orhanizatsii Ob'yednanykh Natsii. – Kyiv : K.I.S., 2004. – 128 s.
2. Nova shkola. Prostir osvitnikh mozhlyvostei [Elektronnyi resurs]. – Kyiv. – 18 serpnia 2016. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>. – Nazva z ekrana.
3. Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [Elektronnyi resurs] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystop. 2011 r. № 1392 // Kyiv. – 14 sich. 2004. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/24-2004-%D0%BF>. – Nazva z ekrana.
4. Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia [Elektronnyi resurs] : Rekomendatsiia 2006/962/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (Yes). – 18 hrud. 2006. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975. – Nazva z ekrana.
5. Uroky z pidpriemnytskym tlom [tekst] : navch. materialy / za zah. red. E. Bobinskoï, R. Shyiana, M. Tovkalo. – Varshava : Sova, 2014. – S. 32–35.